

Η επανάσταση είναι ανάγκη ή μονόδρομος; Θάνος Νίκας στις πρόβες του Σεράγεβο 1914 – Μου είναι μικρός αυτός ο τάφος

artandpress.gr/η-επανάσταση-είναι-ανάγκη-ή-μονόδρομο-2/

By Μαρία
Μαυρίδου

May 3, 2018

«Δεν μου αρέσει να διδάσκω, να κάνω κήρυγμα μέσα από τις παραστάσεις, κουνώντας το δάχτυλο. Δουλεύω με την πρόθεση κάθε έργο να είναι ανοιχτό σε ερμηνείες και περαιτέρω αναγνώσεις. Έτσι, κι αυτή τη φορά, το νόημα είναι ρευστό, προκειμένου να διαμορφωθεί στη σκέψη κάθε θεατή, χωριστά, αυτό που δύναται ανάλογα με τη διάθεσή του να εμβαθύνει στα πράγματα και την οπτική του σε αυτά» εξηγεί στο παρασκήνιο μιας ενδιαφέρουσας πρόβας, για το έργο **«Σεράγεβο 1914 – Μου είναι μικρός αυτός ο τάφος»**, σκηνοθέτης **Θάνος Νίκας**. Με την ομάδα θεάτρου **Ars Moriendi** παρουσιάζει – για πρώτη φορά στην Ελλάδα – το έργο της Μπιλιάννα Σερμπλιάνοβιτς σε μετάφραση **Ισμήνης Ραντούλοβιτς, 10 – 13 Μαΐου στο Μικρό Θέατρο της Μονής Λαζαριστών www.ntng.gr**

Στις 28 Ιουνίου 1914 στο Σεράγεβο, που βρίσκεται υπό Αυστριακή κατοχή, ο 19χρονος φοιτητής Γκαβρίλο Πρίντσιπ δολοφονεί τον διάδοχο του Αυστρο-Ουγγρικού θρόνου Φραγκίσκο Φερδινάνδο (Franz Ferdinand στα γερμανικά) και τη σύζυγό του Σοφία. Η πράξη του, γνωστή ως **«η δολοφονία του Σεράγεβο»**, έγινε η σπίθα που πυροδότησε τον **Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, τον πιο αιματηρό πόλεμο στην ιστορία του εικοστού αιώνα**. Ο Γκαβρίλο Πρίντσιπ καταδικάστηκε, λόγω ηλικίας, σε 20 χρόνια καταναγκαστικής εργασίας και πέθανε από φυματίωση τον Απρίλιο του 1918.

«Σε ένα τρίπτυχο, θα μπορούσα να πω, παρουσιάζονται αρχικά τα πρόσωπα-χαρακτήρες των ηρώων, οι ανησυχίες τους, οι σχέσεις μεταξύ τους, οι συνθήκες και περιρρέουσα ατμόσφαιρα της εποχής. Στο δεύτερο δημιουργείται ένα χορικό, όπου περιγράφουν όλοι τη

δράση τους τη μέρα της δολοφονίας και στο τέλος γίνεται ντοκουμέντο. Σκέφτηκα να εισάγω τον χορό, εντοπίζοντας **στοιχεία της αρχαίας τραγωδίας στο έργο αυτό**, αναγνωρίζοντας την ύβρη στο πρόσωπο του αιμοδιψή Φρερδινάνδου, τον ρόλο του Άππς και τον Ντανίλο (Χρήστο Παπαδόπουλο) ως υποχείριό του και μεσάζοντα, που επηρεάζει τους φίλους του, τον τραγικό θάνατο για μια ιδέα και τον Γκαβρίλο έναν ζωντανό νεκρό της ιστορίας.

Θύτες και θύματα με δυσδιάκριτα όρια. Αυτός ο προβληματισμός για τον άνθρωπο, στο κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο της εποχής του, όπου οι συσχετισμοί και οι αλληλουχίες έχουν τεράστιες προεκτάσεις και ταυτόχρονα, άχρονα, μπορούν να είναι **μια ακόμη επανάληψη στη ζοφερή πραγματικότητα που διέππει την αιματοβαμμένη ιστορία του ανθρώπινου είδους**, είναι μόνιμος στη δουλειά μου. Όπως, έγινε με το **Seven-Ένα Έργο για την Γάζα** της Caryl Churchill (Δημοτικό Θέατρο Άνετον, 2014) ή το **TRANSEUROPA- Ερείπια στην Άκρη της Γλώσσας**(Site-specific performance στο εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο Φιξ).

Σε μια εποχή που μελετώντας τη ανακαλύπτεις πως βρίσκεσαι **3 χρόνια πριν την Οκτωβριανή Επανάσταση, όπου το να είσαι νέος ήταν συνώνυμο με το να είσαι επαναστάτης**. Το αίμα βράζει, ο αντιδραστικός, πωρωμένος «πατριώτης», θερμοκέφαλος Νέτζο (Δημήτρης Κρίκος) λέει στον ευαίσθητο, ιδεαλιστή Γκαβρίλο (Δημήτρης Καπετάνιος), που διψά για μια ελεύθερη ενωμένη Γιουγκοσλαβία, χωρίς τον ξένο ζυγό: **«Θα θελα να κάνω κάτι σημαντικό»**, για να απαντήσει αυτός ο ασθενικός 19χρονος φοιτητής που τον απέρριψαν από τον στρατό: **«Ναι, κάτι ηρωικό!... εμείς πρέπει ή να πεθάνουμε στη ζωή ή να ζήσουμε στον θάνατο...»**. Σκέφτομαι, πως κι εγώ αν ζούσα μέσα στο άνθος της νιότης μου, ξέροντας πως η εύθραυστη υγεία μου με οδηγεί σε βέβαιο θάνατο και μου δινόταν η ευκαιρία να νιώσω πως κάνω κάτι μεγάλο, υποστηρίζοντας μια μεγάλη ιδέα, αναγνωρίζοντας την αδικία που με περιβάλει, σε μια ανάλογη ιστορική συγκυρία, θα έκανα, πιθανότατα, το ίδιο. Όπως αναφέρεται και στο έργο, **ο πόλεμος θα είχε γίνει και χωρίς τη δολοφονία που διέπραξε ο Γκαβρίλο, αλλά ήταν και χιλιάδες τα χέρια που όπλισαν το δικό του χέρι.**

Σήμερα, όπως διαπίστωσα, τα σχολικά βιβλία της ιστορίας τον χαρακτηρίζουν ήρωα κι αφιερώνουν σελίδες σε αυτόν ή μια σειρά αναφέροντάς τον ως τρομοκράτη-δολοφόνο, ανάλογα με το αν απευθύνονται σε Σέρβους, Κροάτες κλπ. **Κι αναρωτιέμαι, αν έχει αλλάξει κάτι, αν μάθαμε να αναγνωρίζουμε τα σημάδια των καιρών και τις τακτικές χειραγώγησης των ανθρώπων, των λαών.** Η συνεχής μελέτη μου για τη χώρα που λεγόταν Γιουγκοσλαβία με έκανε να δω πως οι χειρισμοί που γινόταν εκεί '80 με '90 ήταν ανάλογοι με αυτούς στην Ελλάδα 2000-2010 και σκέφτομαι, μα κανείς δεν το είδε; Ξένοι μάνατζερ κινούν τα νήματα και μετά σπέρνουν τον διχασμό. **Ο εμφύλιος που θολώνει το μυαλό και αποπροσανατολίζει το ενδιαφέρον από τα ουσιαστικά θέματα, ο φανατισμός, ο διαχωρισμός στο εμείς και οι άλλοι, οι πατριδοκάπηλοι και η πλύση εγκεφάλου με κόστος την ανθρώπινη ζωή και αξιοπρέπεια, σε ένα τραπέζι που όλα ξεπουλιούνται για συμφέροντα άλλων.** Κι αν πάμε στο 1914, είναι γνωστό πως υπήρχαν από καιρό οι πληροφορίες για την επικείμενη δολοφονία, αλλά ο Κάιζερ ήθελε το σπίρτο που θα άναβε τη φωτιά για να πραγματοποιήσει τις βλέψεις του. Ανάλογα είναι και τα παραδείγματα σε όλους τους εμφύλιους πολέμους στο χθες και το σήμερα”.

Η παράσταση ξεκινά με τον **Γρηγόρη Πυριαλάκο** (Συνταγματάρχης Άπης) να ερμηνεύει, στα γερμανικά, ένα κομμάτι από τον Μαγικό Αυλό, για να περάσει αργότερα στο ιρλανδέζικο Danny Boy που με τη φωνή της **Κατερίνας Συναπίδου** (Λιούμπιτσα Ίλιτς) συνοδεύει τις τραγικές στιγμές των τεσσάρων νέων, μπροστά στο ζοφερό τους μέλλον και τις συνέπειες των αποφάσεών τους. Αυτή είναι μια από τις αλλεπάλληλες δυνατές σκηνές που εκτυλίσσονται με φόντο το σκηνικό που επιμελήθηκε η **Ευαγγελία Κιρκινέ**.

Το έργο διαδραματίζεται στο Σεράγεβο το 1914, τις φυλακές της Θεσσαλονίκης το 1917 και το φρούριο Τερεζίν στη σημερινή Τσεχία το 1918. Το σκηνικό όμως **κινείται στη φιλοσοφία μιας εικαστικής εγκατάστασης που στήθηκε με αφορμή το θέμα του έργου, περισσότερο ως ένα σχόλιο στο κείμενο, χωρίς να στοχεύει στην αναπαράσταση των χώρων**. Σκηνοθέτης και σκηνογράφος συνεργάστηκαν υιοθετώντας την χρήση συμβόλων και φόρμες και με βάση αυτά να οργανώσουν τη δράση. **Στόχος να αποπνέουν τα νοήματα των σκηνών κι όχι η ρεαλιστική τους απόδοση**.

Τρεις λευκοί διάδρομοι 6 μέτρων υπερυψωμένοι κάθετα προς το κοινό- παραπέμπουν σε ταφικά μνημεία- ορίζοντας παράλληλα τους χώρους δράσης κάθε σκηνής. Στο μαύρο κενό ανάμεσα στους λευκούς διαδρόμους, βρίσκονται παρατεταγμένα, το ένα δίπλα στο άλλο, ζευγάρια παπουτσιών, κάνοντας έντονη τη συνθήκη της απώλειας, της απουσίας κάποιου που έφυγε, χάθηκε ή πέθανε. Αναφορά σε όλους τους ανθρώπους που θυσιάστηκαν για μια ιδέα, ένα όραμα...

Το αισθητικό στίγμα αυτής της γόνιμης συνεργασίας δύο συνεργατών με κοινή φιλοσοφία, συνεχίζεται στο βάθος, όπου δεσπόζει στο κέντρο ένα νοσοκομειακό κρεβάτι. Εκεί, είναι ο

χώρος του Άπις, του πάντα ανεξήγητα άρρωστου ανθρώπου που παραδόξως δεν υπηρέτησε σε κανέναν πόλεμο. Μια αναφορά στον όγκο του ηθοποιού και του ρόλου κι όλα όσα αυτό νοηματοδοτεί. Ένα ειρωνικό σχόλιο στο άρρωστο σώμα που είναι παρατημένο, όταν το μυαλό του ίδιου καταστρώνει το σχέδιο και οργανώνει όλη τη δράση, κινώντας αόρατα νήματα. Από πάνω μια τεράστια λευκή πουκαμίσια, το πρώτο και τελευταίο ρούχο του ανθρώπου, ένα ιερό εσωτερικό ένδυμα στερεωμένη με αλυσίδες στο πάτωμα θυμίζει σφαγείο. Το ίδιο αυτό ρούχο γίνεται και οθόνη προβολής της ταινίας του Τσάρλι Τσάπλιν (Making a living) που βλέπουν τα παιδιά τις ξέγνοιαστες στιγμές τους, ως νέοι, ενώ στη συνέχεια προβάλλονται δημοσιεύματα εφημερίδων της εποχής που αναφέρονται στο συμβάν της δολοφονίας. Το αίμα στην πορεία θα ποτίσει τον χώρο. Είναι το αίμα των 300.000 ζώων που λέγεται ότι σκότωσε ο Φερδινάνδος, αλλά και το αίμα εκατομμυρίων ανθρώπων στο χώμα της Γιουγκοσλαβίας και του κόσμου.

Οι τέσσερις νέοι μας υπενθυμίζουν συχνά την ηλικία τους Η Λιούμπιτσα μόλις 15 χρόνων είναι το πρώτο και νεαρότερο θύμα της επίθεσης. Γοητευμένη από τον κόσμο των αγοριών, τρυπώνει με κάθε ευκαιρία στις στιγμές τους, όσο κι αν ο αδερφός της την αποθαρρύνει κι είναι ένα από τα αθώα θύματα, τις παράπλευρες απώλειες που ακούμε συχνά στις ειδήσεις και ο Γκαβρίλο στενοχωριέται που σκοτώθηκε η βασίλισσα, ενώ δεν ήθελε να της κάνει κακό. Αθώα ένοχοι οι τρεις νεαροί, θέλουν να νιώσουν σημαντικοί. Παρασύρονται από την ανάγκη να γίνουν σπουδαίοι, ήρωες, όταν κάποιος, όπως ο Άπις, καλά αμοιβόμενοι άνανδροι “επαγγελματίες” τους χρησιμοποιούν, ποτίζοντας το μυαλό τους μίσος και φανατισμό.

Αφαιρώντας ημερομηνίες, ονόματα, γεγονότα έχεις την αίσθηση πως παρακολουθείς τον προσηλυτισμό στις ακραίες ισλαμικές, ακροδεξιές, εξτρεμιστικές οργανώσεις και παρατάξεις, υπηρετώντας εθνικιστικές, πολιτικές, θρησκευτικές ιδεολογίες με φανατισμό. Η μορφή του πατερούλη-καθοδηγητή που δηλητηριάζει το νεανικό μυαλό που σαν άγραφο χαρτί αναζητά να πιστέψει σε κάτι που θα τον κάνει δυνατό και ξεχωριστό. Η απαίτηση της τυφλής υπακοής και της θυσίας για κάτι ανώτερο, θυμίζει την υπόσχεση για τον παράδεισο και τις 100 παρθένες στον βομβιστή αυτοκτονίας ή την καθαρή άρια φυλή και πάει λέγοντας.

Η αναζήτηση ή η δημιουργία ενός εχθρού ως εργαλείο χειραγώγησης σε προσωπικό και συλλογικό επίπεδο, όπου η συνείδηση παλεύει με τα ένστικτα και η αλήθεια είναι σχετική, ανάλογα με ποια πλευρά το βλέπεις, όταν ζεις στον μικρόκοσμό σου χωρίς την σφαιρική αντικειμενική εικόνα των πραγμάτων. Κι εκεί την ίδια στιγμή αναρωτιέσαι. Πόσο ενημερωμένος είσαι και μάλιστα αντικειμενικά; Όταν τοποθετείσαι και έχεις άποψη, είναι όντως η δική σου ή αυτή που εντέχνως σου έχουν φυτέψει; Κι όταν σ' αυτό χάνεται ο έλεγχος πόσο αίμα χύνεται στον βωμό μια ιδέας που μπορεί να αποδειχθεί απάτη; Υπάρχει ελεύθερη βούληση; **Η επανάσταση είναι ανάγκη ή μονόδρομος;**

*“... If I am dead, as dead I well may be
You’ll come and find the place where I am lying
And kneel and say an “Ave” there for me...”*

Κείμενο-φωτογραφίες πρόβας: @Μαρία Μαυρίδου

